

Pr. drd. Lucian Petroaia

POCĂINȚĂ ȘI ÎNDREPTARE ÎN IMNOGRAFIA TRIODULUI

Generalități

*Triodul, sursă bogată
pentru aprofundarea teologiei imnografice*

Pregătirea marelui praznic al Învierii Domnului se face prin parcurgerea și trăirea celei mai profunde perioade a anului liturgic, aceea a Triodului. Aici este cuprins Postul Mare, timpul nevoițelor duhovnicești, al luptei cu păcatul, al pocăinței, al participării duhovnicești a credincioșilor la venirea Domnului spre Patimă și la pătimirea Sa. Asumarea duhovnicească a Crucii Domnului aduce după sine, la timpul mistagogic dumnezeiește de bine rânduit, și experiența Învierii. Aceasta este biruința cu Domnul, învierea cu El, după ce creștinul a murit cu El!

Minunata, unica împletire dintre adevărurile dogmatice, nuanțele teologice, panseurile filosofice, întrebările existențial-eschatologice și particularitățile tipiconale se realizează prin tropul specific al imnografiei Triodului, în „facerile“ inspirațiilor melozi-autori. Cultul ortodox păstrează la loc de mare cinste cartea numită „Triod“¹, în care creștinul se regăsește ca făptură ce a greșit înaintea Creatorului său, singura făptură care se pocăiește și singura făptură care jinduieste conștient după adevăr și lumină, după Îndreptare și Înviere. Și aceasta pentru că Triodul este un efort duhovnicesc al Sfinților Părinți alcătuitori (Sfântul Ioan Damaschinul, Sfântul Cosma al Maiumelor, Sfântul Teodor Studitul, Sfântul Roman Melodul, Sfântul Andrei Criteanul cât și mulți alții, considerați „mai mici“, dar importanți: Ștefan Savaitul, Patriarhul Metodie al Constantinopolului, Marcu Monahul, Cassia)

1. Despre Triod a se vedea la pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, vol. I, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, p. 278-279.

2. Cel mai bun studiu la temă, publicat în limba română, este cel al ierom. Makarios

care sintetizează aproape un mileniu de viață și de experiență eclesială. Este vorba de perioada secolelor IV-XIV. Triodul este, de fapt, încercarea de sinteză și analiză a evoluției și involuției conștiinței penitențiale și a dorinței de mântuire a oamenilor, pe parcursul istoriei.²

Sfinții alcătuitori, altoiți duhovnicește pe cuvântul cel plin de Duh al Sfintei Scripturi, având neconținut înaintea modelul hristic absolut, dar și modelele vieților Părinților înaintași, folosind pe alocuri și experiența personală reușesc, prin compozițiile lor imnografice, să deștepte conștiințele, să îndemne la viața cea adevărată, în Hristos, să pună înaintea ochilor minții noastre exemple vii dar și să suscite interesul eventualului cercetător. Imnografia Triodului oferă iubitorului de poezie sacră o bogăție de teme, posibil de abordat în studii, cum ar fi: „*Maica Domnului-Mijlocitoarea, în imnografia Triodului*“, „*Cinstirea sfinților în...*“, „*Triadologia reflectată în...*“, „*Cultul morților și foloasele pomenirii lor în...*“, „*Tanatologia ortodoxă în...*“, „*O teologie a postului în...*“, „*Modele și antimodele pentru viața creștină în...*“.

În limba română, textul Triodului a cunoscut o firească evoluție, sincronă cu fenomenul de șlefuire a limbii, în timp. Dintre multele ediții ale Triodului tipărite în Țările Române, amintim pe cele mai reprezentative: București - 1726, Râmnic - 1731, București - 1746, Iași - 1747, Râmnic - 1761, București - 1768, Râmnic - 1777, Blaj - 1780, Râmnic - 1782, București - 1798, Blaj - 1804, Blaj - 1808, București - 1946, București - 1953, București - 1970, București - 1986, București - 2000³.

Tematica Triodului este foarte bogată; prevalează, mai ales, în imnografia Triodului, temele duhovnicești: întoarcerea, plânsul pentru păcat, pătimirea cu Hristos, izbăvirea de patimi, paza minții, răbdarea necazurilor, smerenia, nădejdea, dobândirea nepătimirii. Ideea centrală a Triodului este însă pocăința. „*Triodul este, prin excelență, cartea pocăinței... Această pocăință nu se face însă decât proiectată în perspectiva Învierii*“⁴. Despre această trăire complexă, care angajează omul integral, trup-suflet, și care

Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Editura Deisis, Sibiu, 2000.

3. Pentru studiul propus, la tema de față am folosit ediția din 2000. Paginile indicate la note sunt din această ediție.

4. Pr. prof. univ. dr. Nicolae D. Necula, *Pocăință și Înviere în Triod*, în „*Glasul Bisericii*“, LII (1996), nr. 5-8, p. 11-12.

5. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2000, p. 150.

este începutul restaurării, al îndreptării persoanei umane (înțelegând trăirea stării de pocăință ca dar dumnezeiesc și ca lucrare duhovnicească a omului, deopotrivă) vom trata mai departe.

***Tema pocăinței,
reflectată în innografia și rânduielele Triodului***

În limba română, cuvântul „pocăință“ are două sensuri majore. Mai întâi denotă Sfânta Taină a Pocăinței, prin care „credinciosul primește de la Însuși Dumnezeu iertarea păcatelor mărturisite duhovnicului cu zdrobire de inimă“⁵; este lucrarea Duhului Sfânt în Biserică, prin Taina Preoției, în omul doritor de iertare și de îndreptare a vieții de pe calea păcatului, pe aceea a trăirii duhovnicești în Hristos. În al doilea rând, pocăința este starea de profundă răscolire interioară a omului care își conștientizează păcătoșenia, se roagă neconținut pentru iertare, regretă păcatele, se luptă duhovnicește și hotărăște să nu le mai săvârșească, le mărturisește duhovnicului, împlinește canonul ca pe o tămăduire și începe să practice virtuțile.⁶ În vechime, pocăința era mai mult trăită și mai puțin teoretizată. Astăzi se vorbește mult despre pocăință, dar, adesea rece, exterior sau simbolic-poetic, oricum în detrimentul intensității simțirii și trăirii ei.

Sensurile teologico-mistice penitențiale din textul Triodului sunt reliefate și pe deplin susținute de strofele innografice, adevărate bijuterii poetice și teologice și, deopotrivă, de rânduiele, acte și mișcări liturgice, elemente de tipic. Numai în innografia Triodului se întâlnesc exprimări atât de delicate, dar atât de pregnante, privind îndemnurile la normalizarea vieții, prin întoarcerea la Hristos din viața nefirească pe care o trăiește omul păcătos. Amintim aici numai de minunatul Canon al Sfântului Andrei Criteanul, reprezentativ pentru ideea de penitență, plin de exemple de păcătoși „care s-au întors“.

De asemenea, trebuie subliniat faptul că toată perioada Triodului are rânduiele unice în întreg anul bisericesc. Cele mai multe dintre ele susțin trăirea stării de pocăință. Mai întâi lungimea slujbelor face ca trupul să se ostenească mai mult decât în alte perioade liturgice; îngenuncherile, metaniile și închinăciunile (în serii de câte 40 sau 12!), deasa rostire a

6. Distincția o face clar pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992, p. 104-106.

7. Alexander Schmemmann, *Postul cel Mare*, Editura „Univers enciclopedic“, București, 1995, p. 33.

rugăciunii Sfântului Efreem Sirul, la momente foarte bine precizate, și mai deasă invocare a numelui Domnului, la Canonul cel Mare (acel tulburător „*Miluieste-mă, Dumnezeule, miluieste-mă!*“), rostirea troparelor de pocăință specifice Postului Mare - „*Ușile pocăinței... În cărările mântuirii... La mulțimea faptelor mele...*“, a celorlalte tropare de umilință - „*Miluieste-ne pe noi, Doamne...*“ etc. sau a Psalmului 50 imprimă o evidentă atmosferă și un pregnant ton de pocăință întregii perioade. La acestea se adaugă caracterul grav, sobru al slujbelor; amintim de Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite și de slujba Pavcerniței Mari, în care creștinul se regăsește atât de bine ca penitent care poate căpăta iertarea și mântuirea prin Hristos-Domnul. De aceea se vorbește de „*tristețea strălucitoare*“⁷ a Triodului și a Păresimilor.

Pocăința în imnografia Triodului

Pocăința ca și conștientizare și părere de rău pentru păcat

Mulțimea sensurilor duhovnicești ale imnografiei Triodului cuprinde, în perioada pregătitoare, îndemnuri pentru revenirea „în sine“. În timpul Postului Mare textul ajută pe credinciosul râvnitor în efortul revenirii la normalitatea duhovnicească, al curățării de păcat. În Săptămâna Mare stihirile, podobiile, idiomele, troparele cultivă în sufletele credincioșilor dorul de a fi solidari cu Hristos în Patima Sa, dar mai cu seamă tensiunea așteptării și trăirii Învierii, tot cu Domnul Hristos.

Prima treaptă a pocăinței este conștientizarea stării de păcat și părerea de rău pentru păcat. Perioada Triodului este optimă pentru aceasta: „*Iată, mai înainte s-a deschis ușa pocăinței. Veniți, dar, iubitorilor de Dumnezeu, să ne sârguim să intrăm prin ea mai înainte, până ce nu o va închide pe ea Hristos, nouă, ca unor nemernici*“⁸. Interjecția „Iată“ dă oralitate, naturalețe, apropie pe creștin de posibilitatea ieșirii din păcat; introduce în atmosfera proprie Postului, de sobrietate, de interiorizare, de pocăință: „*Iată vremea pocăinței, iată ziua mântuirii, intrarea Postului; suflete, priveghează și intrările poftelor închide-le, către Domnul uitându-te*“⁹. De altfel, în biserici se cântă, începând cu Duminica Vameșului și a Fariseului și până la Dumii-

8. Irmos, cântarea I (la Tricântare), Utrenia de luni, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 53.

9. Stihiră, cântarea I (la Tricântare), Utrenia de luni, Săptămâna I a Postului Mare, p. 215.

10. *Ibidem*.

11. Stihiră, cântarea a VIII-a, Utrenia de luni, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 53.

nica Mariei Egipteanca, preafrumoasa facere imnografică „*Ușile pocăinței, deschide-mi mie, Dătătorule de viață...*“. Când se întonează această cântare, credinciosul este chemat la un ceas de introspecție, de sinceritate a autove-derii păcatelor, la lepădarea de ele și la intrare în sălașul pocăinței.

Deși păcatul provoacă o mare neorânduială în om, îndepărtează de Dumnezeu și pervertește firea, totuși nu poate ucide conștiința; de sub zgura păcatului sclipesc adesea scânteieri de conștiință care au puterea, de la Hristos-Domnul, de a trezi omul, de a-l readuce la starea cea dintâi. Triodul arată cum se petrece această tresăltare de conștiință: „*Cum voi plânge acum căderea mea? Ce început voi pune mântuirii mele, eu, cel ce desfrânat am viețuit...*“¹⁰. Conștientizarea stării de păcat este ca un cutremur lăuntric; pe de o parte omul știe și vede măreția și frumusețea slavei și a demnității din care a căzut în păcat, iar pe de altă parte suferă de întinarea și decăderea în care se află: „*Petrecerea vieții mele este urâtă și rușinoasă, iar mila îndurărilor Tale este nemăsurată, Iubitorule de oameni, Mântuitorule; ci îmi dă vreme de pocăință mie, celui ce cer și cu dragoste Te laud*“¹¹. Contrastul este maxim, dar aici se află marea frumusețe: omul, din genunea de păcat în care a căzut, aspiră la piscul curăției și al strălucirii, ajunge iarăși unde era cândva, sus, la Dumnezeu.

Simpla conștientizare și numai cuvântul „am păcătuit“ nu sunt suficiente pentru dobândirea iertării. Conștiința își strigă dreptatea: „*Fie-Ți milă, fie-Ți milă, Doamne, de zidirea Ta; greșit-am Ție, iartă-mă; că din fire curat numai Tu ești...*“¹². Revenirea în sine presupune, la modul necesar, făgăduința. Conștientizarea, strigătul după curăție și voința de a redeveni „fiul Tatălui“ trebuie activate integral. Făgăduința este motorul care determină mișcarea acestora ca un tot unitar, deși mecanismul este complicat, iar lucrarea lui anevoioasă: „*În ceasul rugăciunii făgăduiesc să mă pocăiesc, iar vrăjmașul cu deadinsul îmi pune în gând lucruri necuviincioase, ca să păcătuiesc; dar mă izbăvește de ele, Dumnezeule...*“¹³.

Calea revenirii este grea și anevoioasă. Conștientizarea, deci, este numai începutul cel bun. Aprofundarea ei, făgăduința îndreptării, lepădarea modului rușinos de viață păcătoasă, înarmarea cu „armătura Duhului“ și

12. Stihiră, cântarea a V-a, Utrenia de duminică, Săptămâna Lăsatului sec de carne, p. 44.

13. Din Sedelnele Octoiului, glasul III, marți la Utrenie, p. 708.

14. Stihiră la vecernia Duminicii fiului risipitor, p. 16.

15. Stihiră, cântarea a II-a (la Tricântare), Utrenia de marți, Săptămâna I a Postului Mare, p. 130.

abordarea luptei celei duhovnicești în „războiul nevăzut“ sunt procese îndelungi, ostenitoare, dar care rodesc întotdeauna curăția, care reasează pe om în ipostaza inițială, de făptură curată și bună, lucrul mâinilor Domnului. Paradigma sclipirii conștiinței se regăsește în întoarcerea perpetuă a fiului risipitor, la părintele său. Această realitate duhovnicească și luptă încrâncenată cu sinele, cu demonii și cu lumea o regăsim în această întoarcere redată admirabil de inmograf; *„În țară fără de păcat și plină de viață m-am încrezut și, semănând păcatul, cu secera am secerat spicele lenevirii și, în loc de snopi, am grămădit stogurile faptelor mele, pe care nu le-am și așternut în aria pocăinței. Dar Te rog pe Tine, Cel dinainte de veci, lucrătorul nostru Dumnezeu, vântură pleava lucrărilor mele în vântul milostivirii Tale și adună grâu: iertarea sufletului meu, închizându-mă în jitnița Ta cea cerească, și mă mântuiește“*¹⁴.

Pocăința ca și curățire de păcate și lucrare a virtuților

Efectele păcatului în om sunt dezastruoase. Adesea, omul păcătos își urăște total *„frumusețea sufletului cu plăcerile patimilor, își face mintea țărână, își rupe veșmântul cel dintâi și zace gol“*¹⁵. Postul cel Mare este cu adevărat vreme de pocăință, timpul părăsirii păcatelor, înstrăinarea de patimi, izbăvire din prăpastia răutăților¹⁶. Lupta cu păcatul trebuie purtată bărbătește, fără preget. Trupului i se opresc plăcerile, sufletului i se închid tentațiile: *„Astăzi de mâncări lepădându-ne, să ne sânguim a ne lepăda și de lucrarea păcatului“*¹⁷. Soluția Părinților este simplă: înstrăinarea de răutăți, oprirea de la poftă și tăierea lucrurilor viclene. Tăind rădăcina, pierd buruiana; turnând la rădăcina patimilor pocăința, acestea mor și încolțește curățirea de păcate. Cu adevărat, cei dornici de curățire de păcat văd în post *„maica curăției, cea care învinovățește păcatul și vestitoarea pocăinței, purtarea îngerilor și mântuirea oamenilor“*¹⁸. Îndemnurile sfinților inmografi sunt diverse, fiecare păcătos putând aprecia și aplica la propria persoană

16. Teme din stihirile la Tricântare, utreniile de luni, săptămânile I și a II-a ale Postului Mare, p. 113-120, respectiv p. 216-220.

17. Stihiră, cântarea a VIII-a (la Tricântare), Utrenia de luni, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 53.

18. Stihiră la stihovna Utreniei de luni, Săptămâna I a Postului Mare, p. 118.

19. Stihiră, cântarea a VIII-a, Utrenia de vineri, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 79.

20. Irmos, cântarea a X-a, Utrenia de marți, Săptămâna a V-a a Postului Mare, p. 392.

soluția optimă:

- „*cuptorul pocăinței să-l aprindem cu osârdie și în el să ardă toate desfătările trupului...*“¹⁹;

- „*văpaia focului celui nestins luând în gând, să ne apropiem acum de focul pocăinței, cu cuget prea călduros patimile arzând*“²⁰.

Imaginea focului nestins este cutremurătoare; folosirea acestei perspective în imnografia Triodului ține de pedagogia fricii duhovnicești; frica de iad poate fi, fără îndoială, o motivație pentru a fugi de păcat și a lupta cu păcatul, pentru a dobândi raiul.

Pe de altă parte însă, pocăința nu este un act singular, egoist, solitar uman. Părinții o numesc „metanoia“, ceea ce înseamnă „schimbarea minții“, a gândului, a mentalității, izbăvirea de egoism și egolatrie. Aceasta presupune sinergia om-Dumnezeu. Izbânda luptei în pocăință și izbânda asupra păcatului se dobândesc numai prin invocarea puterii lui Dumnezeu, prin conlucrarea cu El: „*Nu mă lepăda, Mântuitorul meu, pe mine, cel cuprins de lenea păcatului. Trezește gândul meu spre pocăință și lucrător destoinic al viei Tale mă arată, dăruindu-mi plata ceasului celui de-al unsprezecelea*“²¹. Niciun om nu se poate ierta singur! Nimeni nu a ajuns sfânt de unul singur! Nimeni nu se poate mântui singur! Păcătosul conștientizează mai bine decât oricine acestea și de aici izvorăște conlucrarea sa totală cu Domnul Hristos; aspectul sinergic al izbăvirii de păcat este evident, iar imnograful subliniază aceasta: „*...Hristoase, dă inimii mele umilință, oprind șuvoaietele nelegiuirii*“²² sau „*Rouează-ne nouă picătura milostivirii, Făcătorule de bine, ca să cufunde toată întinăciunea noastră, dându-ne prilej de pocăință*“²³.

Curățirea de păcate însă nu este suficientă; este o etapă. Omul trebuie să regenereze, să învieze. În cernoziomul sufletesc, plivit de buruienile păcatului, arat de plugul conștiinței, udat de lacrimile pocăinței, trebuie așezate semințele virtuților. Așa cum lumina este întotdeauna mai puternică decât întunericul, așa cum viața biruiește totdeauna moartea, tot așa virtuțile cresc miraculos în locul păcatelor: „*Ogorând* (licență lexicală de

21. Stihiră de umilință, glasul I, duminică seara, p. 695.

22. Stihiră la vecernia de luni seara, Săptămâna a II-a a Postului Mare, p. 221.

23. Stihiră, cântarea a IX-a, utrenia de marți, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 58.

24. Irmos, cântarea I (la Tricântare), Utrenia de luni, Săptămâna a V-a a Postului Mare, p. 383.

25. Stihiră, cântarea a VI-a, Utrenia Duminicii Sfintei Cruci, p. 520.

mare expresivitate!) *gândurile noastre cu dumnezeiescul plug al Sfântului Post, să rodim spic de virtuți, ca să nu flămânzim în veci, îndulcindu-ne cu desfătarea cea fără de cheltuială și veselindu-ne*²⁴. Roadele pocăinței sunt, așadar, virtuțile; omul dorește curățirea, se leapădă de păcat, iar Stăpânul blagoslovește în suflet creșterea virtuților.

Imaginea care sintetizează plenar acest efort de curățare, dar și răsădierea și îngrijirea virtuților este următoarea: „*Cei ce dorim să ne împărtășim Paștilor dumnezeiești, care nu se încep din Egipt, ci din Sion, să ridicăm din mijloc aluatul păcatului prin pocăință. Să ne încingem mijloacele noastre cu omorârea plăcerilor. Să ne împodobim picioarele cu încălțăminte opritoare de la toată calea rea și să ne sprijinim pe toiagul credinței; să nu râvnim la vrăjmașii Crucii Stăpânului, făcându-ne pântecel dumnezeu. Ci să urmăm Celui ce prin Post ne-a arătat biruință asupra diavolului, Mântuitorului sufletelor noastre.*”²⁵.

Pocăința ca întoarcere

În literatura duhovnicească, păcatul este privit metaforic, drept „moarte“, „cădere“, „însingurare“, „otrăvire“, „rătăcire“, „înstrăinare“, „exil“. Aspectul întoarcerii prin pocăință nu este altceva decât redobândirea „măreției care se cuvine“ omului, după cum învață Sf. Ioan Carpatiul. Omul este invitat să viețuiască în „țara lui Dumnezeu“, să lucreze cele bune ale sale „în curțile Domnului“, să guste „din ospățul Stăpânului“ stând la masa Lui, să grăiască față către față cu El. Păcatul atrage după sine pierderea acestor demnități; este „ducerea departe“.

Cauzele acestei rătăcirii sunt explicate de Sfinții Părinți: „*Desfătărilor trupești m-am plecat în chip ticălos și m-am făcut rob cu totul născocitorilor de poște și m-am înstrăinat de la Tine...*”²⁶. În sens subtil, înstrăinarea este percepută și lăuntric, întrucât cel păcătos este supus mai întâi gândurilor celor făcătoare de stricăciune și își iese cu totul din minți, din pricina păcatului. Aceasta este ipostaza omului devorat de sinele lui, un sine ticăloșit, stricat. Lumea păcatului în care „se înstrăinează“ cel plecat este descrisă

26. Irmos, cântarea a VII-a, Utrenia Duminicii fiului risipitor, p. 22.

27. Sfântul Ambrozie al Mediolanului, *Despre pocăință*, Editura „Cartea Ortodoxă“, Galați, 2004, p. 131.

28. Stihiră, cântarea a VII-a, Utrenia Duminicii fiului risipitor, p. 23.

duhovnicește: acolo toți poartă „*îmbrăcămintea de rușine*“ și toți sunt „*întunecați și depărtați*“ dar, în sufletele tuturor strălucește dorința întoarcerii. Sufletul își face, soliloc împuternicirea de a se întoarce: „*Întoarce-te, că-iește-te, descoperă cele ascunse, zi lui Dumnezeu «miluiește-mă!»*“.

În legătură cu această idee, Sfântul Ambrozie al Mediolanului percepe întoarcerea din păcat ca o eliberare dintr-un prizonierat - omul prizonier al păcatului - o altă ipostază inedită, din care cel împlicat se smulge, cu darul lui Dumnezeu: „*Oare asta nu-i ca și cum ar lua cineva prizonier un norod dintr-o cetate învinsă? E luat prizonier, dar fără voia sa. Pleacă spre ținuturi străine, dar în adâncul inimii nu pleacă, ci duce cu el în suflet țara sa și așteaptă puțină de a se întoarce. Ce, dar? Când se înapoiază un astfel de om, poate fi cineva care să ne încredințeze că nu trebuie primit el, de bună seamă, cu mai puțină cinste?*“...²⁷. De aceea, întoarcerea este dorința mântuitoare, după paradigma evanghelică a fiului risipitor; întoarcerea este dorită de păcătosul în care se redescoperă credința și dragostea de Dumnezeu, dorul de Tată, de Patrie, de casă: „*Veselia pe care ai făcut-o oarecând, Bunule, pentru întoarcerea cea de voie a fiului pierdut, fă-o acum și cu mine, păcătosul, întinzându-mi cinstitele Tale brațe*“²⁸.

Pocăința ca luminare

De multe ori păcatul este asemănat cu întunericul iadului; el este săvârșit dintr-o întunecare de moment a conștiinței. Pocăința este farul care readuce sufletul la limanul cel înșorit al mântuirii. Timpul Postului Mare este optim pentru această luminare, exprimată atât de suav așa: „*În ce chip se ivesc zorile, așa și harul Postului acum ne pune înaintea vremea pocăinței, risipind întunericul păcatelor*“²⁹.

Sursa luminii este, fără îndoială, Domnul Dumnezeu. El strălucește harul Său, luminează sufletele noastre, prin sfintele Sale porunci, care sunt „*strălucirea dragostei, fulgerul rugăciunii, sfințenia curăției, tăria bărbăției*“³⁰. Lucrarea luminii însă se face launtric: mai întâi sufletul se roagă pentru luminare: „*De noapte mâne când, Iubitorule de oameni, Te rog luminează-mă și mă îndreptează și pe mine spre poruncile Tale și mă învață, Mântuitorule, să fac voia Ta*“³¹. Apoi, sufletul își ia osteneala lepădării

29. Irmos, cântarea a IV-a, Utrenia de vineri, Săptămâna Lăsatului sec de brânză, p. 76.

30. Sedeală, Utrenia de luni, Săptămâna I a Postului Mare, p. 113.

31. Irmos, cântarea a V-a, Canonul Sfântului Andrei Criteanul, miercuri, Săptămâna I a Postului Mare, p. 147.

32. Stihiră la stihovna Vecerniei de duminică seara, Săptămâna I a Postului Mare, p. 111.

„lucrurilor întunericului“ și truda oștirii asupra păcatului, prin îmbrăcarea cu „armele luminii“ (trimitere evidentă la imaginea alegorică a „armăturii Duhului“ pe care o îmbracă omul duhovnicesc, imagine prezentată de Sf. Ap. Pavel la Efeseni, cap. 6). Pentru a dobândi lumina interioară, lumina izbăvitoare de întuneric, penitentul se folosește de harul cel luminat al Postului, care strălucește mai luminat decât soarele, care luminează sufletele, „*alungă patimile păcatului ca pe niște nori*“ și aprinde în el candela cu „*untdelemnul facerii de bine*“, luminându-și calea cu lumina rugăciunii.

Răsplata acestui război pentru redobândirea luminii curăției și pentru îndepărtarea întunericului patimilor se face, așadar, prin pocăință. Prima roadă a luptei este curățirea, dar țelul cel înalt este acela „*ca, trecând noianul cel mare al Postului, să ajungem la Învierea cea de a treia zi a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*“³². Așadar, scopul cel mare este revenirea la sursa luminii, care este Domnul Hristos Cel înviat.

Pe calea nevoinței, sufletul ia drept călăuză pe Maica Domnului cea care „*dă luminare gândului... și este norul luminii*“.

Plânsul pentru păcat. Darul lacrimilor

În literatura duhovnicească, plânsul sau întristarea după Dumnezeu se manifestă atunci când omul a pierdut comuniunea cu Dumnezeu, ca urmare a săvârșirii păcatului. Plânsul izvorăște dintr-o stare de pocăință profundă, iar lacrimile sunt „pecețile căinței“. Părinții duhovnicești disting însă două feluri de lacrimi. Unele sunt arzătoare, căci, învață Sfântul Isac Sirul „vin din căință și din mâhnirea inimii și curg din pricina păcatelor, usucă trupul și-l ard“; alte lacrimi însă „*țâșnesc din cunoștință, îngrașă trupul și, curgând de la ele însele, nu e în ele nicio silă, ba chiar îngrașă trupul și chipul feței se preschimbă*“³³ ne învață Sfântul Ioan Scărarul. Primele lacrimi sunt ascetice, ale împlinirii poruncilor, celelalte sunt ale iubirii și bucuriei; primele izvorăsc din osteneala și nevoința omului, celelalte sunt darul lui Dumnezeu.

Triodul nu face foarte clar această distincție. Însă vorbește explicit despre darul lacrimilor ce izvorăsc din plânsul pentru păcat. Mai întâi,

33. Sfântul Ioan Scărarul, *Cuvântul VII - Despre plânsul de bucurie - făcător*, în „Scara“, E.I.B.M.B.O.R., București, 1980, p. 164 ș.u.

34. Stihiră, cântarea I (la Tricântare), Utenia de marți, Săptămâna a III-a a Postului Mare, p. 279.

35. Stihiră, cântarea a II-a, Canonul Sfântului Andrei Criteanul, joi, Săptămâna I a

imnografii-autori vorbesc de plânsul cel din timpul Postului, plânsul pentru păcat, pe care îl numesc uneori „puțina ... suspinare”³⁴, alteleori „suspini-rile sufletului”³⁵ sau „plâns și tânguire cu sufletul”³⁶. Din această sfâșiere a plânsului, din această tânguire și suspinare adâncă pentru păcat, izvorăsc adesea „izvoarele („pâraiele” - în alte locuri) dumnezeieștilor lacrimi”³⁷ sau „ploi de lacrimi ce spală întinăciunea cea din poște”³⁸.

Pentru a spori lucrarea duhovnicească a lacrimilor, Părinții Triodului ne învață că acestea trebuie împreunate cu trezvia și cu sentimentul profund al umilinței și trebuie împodobite cu faptele cele bune; numai așa ele devin curățitoare. De aceea, imnograful grăiește: „Siloam să mi se facă mie lacrimile mele, Stăpâne, Doamne, ca să-mi spăl și eu ochii inimii și să Te văd cu gândul pe Tine, Doamne, Lumina cea mai înainte de veci”³⁹.

Lacrimile indică, astfel, trei feluri de ochi din care izvorăsc ele: ai trupului, ai inimii și, mai profund, ai gândului, care trebuie curățat: „Cul-tul mi-am amestecat gândul eu, ticălosul. Spală-mă, Stăpâne, în baia lacrimilor mele, albă făcând haina trupului meu, ca zăpada”⁴⁰. Așadar „baia lacrimilor” curățește trupul și sufletul, ca o spălare totală a ființei umane; lucrează pregătirea, primenirea, împodobirea sufletului spre întâlnirea cu Stăpânul. Lacrimile sunt cu mult mai mult decât o spălare rituală, sunt spălare launtrică, curățare prin baia pocăinței, despre care se spune că este bună, dar „de n-ar fi, până la bătrânețe, toți ar risipi darul Botezului”⁴¹.

Triodul mai amintește de încă două feluri de lacrimi. Mai întâi vorbește de „lacrimile sufletului”. Sufletul plânge fără lacrimi materiale. El lăcrimează altfel. De fapt, el lăcrimează însăși pocăința. Lacrimile sufletești adapă pă-

Postului Mare, p. 160.

36. Stihiră, cântarea a V-a, Utrenia Duminicii Lăsatului sec de brânză, p. 103.

37. Stihiră, cântarea a IX-a, Utrenia Duminicii Cuvioasei Maria Egipteanca, p. 471.

38. Stihiră la Vecernia de luni seara, Săptămâna I a Postului, p. 126.

39. Stihiră, cântarea a V-a, Canonul Sfântului Andrei Criteanul, vineri, Săptămâna I a Postului Mare, p. 176.

40. Stihiră la cântarea a V-a, Canonul Sfântului Andrei Criteanul, joi, Săptămâna I a Postului Mare, p. 162.

41. Sfântul Ambrozie al Mediolanului, *op. cit.*, p. 204.

42. Sfântul Ioan Scărarul, *op. cit.*, p. 164 ș.u.

43. Icos, Utrenia Duminicii Lăsatului sec de brânză, p. 104.

44. Stihiră, cântarea a VII-a, Utrenia de marți, Săptămâna I a Postului Mare, p. 134.

45. *Ibidem.*

mântul cel însetat dinlăuntru omului, îl izbăvesc de iasca însetării și îl fac iarăși mănos, fertil. Acest plâns interior, mut, nematerial, fără lacrimi este cu mult mai înalt și mai prețios decât celălalt plâns; acesta este adevăratul „penthos“ (plâns) pe care îl căutau sfinții nevoitori.

Celălalt fel de lacrimi de care vorbește Triodul se referă la plânsul chinuitor al celor care sunt în iad. Acelea sunt lacrimile iadului! Plânsul și lacrimile izvorâte din pocăință izbăvesc pe credincios la înfricoșătorul divan și aduc pe acela ce s-a împodobit cu ele în sânurile lui Avraam, izbăvindu-l de chinurile și de lacrimile cele veșnice.

Teologia lacrimilor în Triod nu este pesimistă, deși experiența Părinților ne învață că pe acest tărâm înșelările pot fi mari și multe (unii vorbesc de lacrimi diavolești - care sunt din slavă deșartă, din păcat mare, din viclenie, din neputința săvârșirii unui rău sau alții arată că plânsul poate începe cu lacrimi bune și sfârși cu lacrimi rele), dar și bucuriile sunt negrăite, mai ales atunci când nevoitorul depășește lacrimile din frică și ajunge la darul lacrimilor din iubire față de Dumnezeu și de lume. De aceea Sfinții Părinți ne învață să privim lacrimile ca pe o arvună a fericirii veșnice, ca pe o spălare și înfrumusețare a fapturii umane, care devine astfel „transparentă, frumoasă și nevinovată“, după cuvântul părintelui Stăniloae. Iată unul din cele mai frumoase texte patristice referitoare la această temă: „*Fii ca un împărat în inima ta, șezând pe tronul înalt al smereniei tale și poruncind râsului «Du-te» și se duce și plânsului celui dulce «Vino» și vine și slugii noastre, tiranului trup «Fă aceasta» și face. Dacă cineva a îmbrăcat plânsul ca pe o haină de nuntă, fericită și plină de har, acela a cunoscut râsul duhovnicesc al sufletului*“⁴².

Modele de pocăință în Triod

În înțelepciunea lor, autorii inmografi ai Triodului abordează pedagogic ideea exemplificării trăirii pocăinței. Istoria mântuirii consemnează oameni care nu au cunoscut niciodată sentimentul pocăinței și care au dobândit o „celebritate“ nefastă tocmai prin această stare de totală nepocăință. Textul inmografic ne amintește de Ruben - „*cel ce a făcut sfat necuvios*“, de frații lui Iosif - care au vândut „*rodul curăției și al înțelepciunii*“, de Datan și Abiron - cei „*înstrăinați de Domnul*“, de Efrem - cel care ajunsese „*ca o junice sălbătică*“, de Saul - „*cel ce a pierdut asinii ascultării*“ și de multe

46. Stihiră, cântarea a VIII-a, Canonul Sântului Andrei Criteanul, miercuri, Săptămâna I a Postului Mare, p. 150.

47. Sfântul Tihon din Zadonsk, *Despre pocăință*, Editura „Sofia“, București, 2000, p. 14.

alte antimodele, de care credinciosul trebuie să se ferească și cărora nu trebuie să le urmeze în viața sa duhovnicească.

Totodată, inmografiile oferă credincioșilor o sumedenie de exemple pozitive, demne și bune de urmat. Mai întâi ne sunt amintite câteva exemple de pocăință din perioada Vechiului Testament. Prima referire este la Adam cel căzut, care își vede starea și află ce a pierdut: „*Șezut-a Adam atunci în preajma desfătării Raiului și a plâns și, cu mâinile bătându-și fața, zicea: «Îndurate, miluiește-mă pe mine, cel căzut»*”⁴³.

Modelul de pocăință profundă din perioada veche este regele și psalmistul David, care a cunoscut păcatul în toată grozăvia lui, împreunând „*oarecând nelegiuirea cu nelegiuire, că a amestecat desfrâul cu uciderea*”. La această „înnoire” totală, păcătosul rege aduce însă „*îndată îndoită pocăință*”⁴⁴. Mai mult decât atât, curățindu-și viața cu lacrimi și cu tânguire, psalmistul a lăsat tuturor păcătoșilor de după el cea mai puternică rugăciune de invocare a iertării dumnezeiești pentru izbăvirea din păcat, Psalmul 50, ca un medicament despre care inmograful scrie superb: „*David, oarecând, a însemnat cântarea, scriind-o ca într-o icoană, prin care își mustra fapta pe care o săvârșise, strigând «Miluiește-mă!»*”⁴⁵.

De asemenea, ne este oferit exemplul locuitorilor cetății Ninive, pe care textul îi aduce înaintea ochilor minții: „*De niniviteni ai auzit, suflete, că s-au pocăit față de Dumnezeu în sac și în cenușă*”⁴⁶. Acest popor barbar, la îndemnul prorocului Iona, a reușit „*să prefacă urgia lui Dumnezeu*”, pocăindu-se pentru păcate, de la rege până la ultima dintre slugi. Pocăința era singura scăpare dinaintea mâniei lui Dumnezeu; ea dă adăpost păcătosului, ferindu-l de pedeapsă - „*La acest liman neprimejduit au alergat ninivitenii, auzind că va să vină asupra lor mânia lui Dumnezeu și, ascunzându-se, s-au mântuit*”⁴⁷. Există în Vechiul Testament aceste frumoase mijlociri când prorocii se rugau pentru o cetate sau pentru tot poporul și, prin pocăință, prin rugăciune, reușeau să abată mânia lui Dumnezeu.

Trecerea către perioada Noului Testament se face prin evocarea „Înainte-mergătorului harului”. Este vorba de Sf. Ioan Botezătorul, vestitorul pocăinței: „*Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor*”. De

48. Stihiră, cântarea a IX-a, Utrenia de miercuri, Săptămâna I a Postului Mare, p. 150.

49. Stihiră, cântarea a IX-a, Pavecernița de marți, în Săptămâna Patimilor, p. 567.

50. Luminânda, Utrenia din Duminica fiului risipitor, p. 23.

51. Ierom Makarios Simonopetrul, *op. cit.*, p. 73. A se vedea omilia P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, „*Minunând cu smerenia firea îngerilor*”, în vol. „Mreaja cuvântului”,

la el a luat și Mântuitorul aceeași strigare către poporul ales, către toate popoarele din vremea aceea și către toate popoarele din istorie. Mesajul Înaintemergătorului a avut succes parțial; mulți locuitori din toată Iudeea și Samaria auzind, au alergat și și-au mărturisit păcatele lor, botezându-se cu botezul pocăinței: „*În pustie a locuit înaintemergătorul harului și locuitorii din toată Iudeea și Samaria, auzind, au alergat și și-au mărturisit păcatele lor, botezându-se voioși...*”⁴⁸.

Cele mai înalte modele de pocăință rămân, totuși, cele din Sfintele Evanghelii. Trei dintre ele impresionează: femeia păcătoasă, vameșul pocăit și fiul risipitor.

Despre modelul păcătoasei care se întoarce, numită în text „*femeia păcătoasă cea înțeleaptă*”, Triodul arată mai întâi starea ei de decădere maximă: „*mâinile îmi sunt întinate, buzele îmi sunt de desfrânată, viața necurată, iar mădularele stricate*”⁴⁹. Exemplul femeii este însă de urmat: ea strigă și cere iertare, recunoaște că are „*suflet îndrăcit de poftă*”, dar pentru vărsarea lacrimilor ei fierbinți, oarecând a primit iertare. Din pilda vameșului și a fariseului credinciosul învață să nu urmeze semeției fariseului, ci „*să râvnim pocăința vameșului, noi, credincioșii... să aducem suspinare dintru adâncul inimii*”. Este evident că semeția cea multă a fariseului atrage după sine osândirea. Iar mărturisirea păcatelor, cu gând smerit, cu lepădare de sine, atrage după sine iertarea. Aceasta este ceea ce inograful numește, paradoxal, „*înălțarea cea smerită de la Hristos*”.

Cel mai bun exemplu de pocăință al Triodului este acela al fiului risipitor. Acesta și-a ieșit cu totul din fire, „*ca un stricat la minte*”, s-a alipit de „*izvoditorii poftelor*”, a cheltuit și a risipit demonilor „*bogăția harului*”, petrecând în înstrăinare, cu nepăsare. Fascinantă este înlocuirea vorbirii indirecte cu vorbirea directă, în toate cele trei cazuri: sufletul păcătosului este cel care se aseamănă și femeii păcătoase și vameșului și fiului risipitor. Eu! Eu sunt aceștia și mai mult decât aceștia, în acceptarea paulină a poziției celui mai păcătos dintre păcătoși: „*dintre care cel dintâi sunt eu*”. Eu am greșit! Eu mă rog pentru iertare! Eu am fost semeț, eu sunt doritor de smerenie. Eu am plecat departe, păcătuiind mult, eu doresc întoarcerea,

Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2004, p. 136-145.

52. Luminânda, Duminica Sf. Maria Egipteanca, p. 472.

53. Antifonul 14, Slujba Sfințelor și Mântuitoarelor Patimi ale Domnului Hristos, p. 610.

mângâierea brațelor Părintelui, reșezarea în demnitatea de fiu! Iar frumusețea acestei restaurări constă în aceea că omul, care s-a făcut prin păcătuire „*ca un animal*“, este înălțat cu mult mai sus decât starea inițială, prin pocăință: „...*dar acum, întorcându-mă, primește-mă ca pe desfrânatul, Părinte, îndură-Te și mă mântuiește*“⁵⁰.

Pe lângă acestea, se mai oferă unul dintre cele mai zguduitoare modele, care frizează aproape irealul: Sfânta Cuvioasa Maria Egipteanca. Este „*modelul prin excelență al dispoziției de pocăință, la care îndeamnă Triodul*“⁵¹. Imnograful ne oferă, alături de Sinaxarul vieții Cuvioasei Maria Egipteanca, scris de Sfântul Patriarh Sofronie al Ierusalimului, pilda atât de încurajatoare pentru păcătoși a întoarcerii la Hristos: „*Pildă de pocăință avându-te pe tine, prea cuvioasă Marie, roagă pe Hristos să ne dăruiască nouă aceasta în vremea postului; ca în credință și cu dragoste să te lăudăm pe tine cu cântări*“⁵².

Ca timp intensiv de pocăință rămâne fără îndoială, drept exemplu zguduitor, pocăința tâlharului de pe cruce. Intensitatea pocăinței lui a întrecut alte vieți întregi, trăite în pocăință. O clipă de pocăință a cucerit veșnicia: „*Puțin glas a slobozit tâlharul pe cruce și mare credință a aflat. Într-o clipeală s-a mântuit și, deschizând întâiul ușile raiului, a intrat în el...*“⁵³.

Așadar, galeria modelelor de pocăință oferite de Triod este foarte bogată. Situația dramatică pe care o sugerează însă imnograful este faptul că observă cum, îndeobște, creștinii nu imită aceste modele. În același spirit al solilocului adesea notează, avertizează, strigă ultimativ: „... *dar tu, ticăloase suflete, aceleia/aceleia n-ai urmat*“. Fără această lepădare totală a vieții păcătoase, omul nu se poate îndrepta.

Îndreptarea în imnografia Triodului

Îndeobște teologia ortodoxă, vorbind de „îndreptare“, se referă la dobândirea mântuirii subiective sau personale. Aceasta este „împreună - lucrarea lui Dumnezeu și a omului, prin care acesta își însușește roadele jertfei de pe

54. Pr. dr. Isidor Todoran, arhid. dr. Ioan Zăgrecan, *Teologia Dogmatică (manual pentru Seminariile Teologice)* I.B.M.B.O.R, București, 1991, p. 277.

55. Stihiră, Vecernia de joi seara, Săptămâna I a Postului Mare, p. 170.

56. Stihiră, cântarea a IX-a, Utrenia de miercuri, Săptămâna a II-a a Postului Mare, p. 232.

57. Stihiră, *Paraclisul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*, în „Acatistier“, Editura

cruce a Mântuitorului, fiind eliberat de robia păcatului și a morții, începând, de la Botez și Mirungere, o nouă viață.⁵⁴ Așadar, mântuirea subiectivă este rodul lucrării răscumpărătoare a Domnului Hristos, prin care ne-au venit harul și adevărul; este împărtășirea fiecărui credincios din mântuirea obiectivă săvârșită de Domnul pe cruce. Ea, ca act sinergic între Dumnezeu și om, se împlinește prin har, credință și fapte bune. Prin ea, omul renaște la adevărata viață în Hristos, devine drept, se îndreptează.

Remarcăm, de asemenea, că sfinții autori ai Triodului folosesc și în cazul teologiei îndreptării, aceeași soluție a metaforei, pentru a eufemiza gravitatea și măreția adevărilor cuprinse și exprimate imnologic. Analizăm mai jos câteva conotații ale termenului „îndreptare“ în Triod.

Îndreptarea ca „deșteptare din somn“ sau „ieșire din beție“

În Triod, actul penitențial nu rămâne fără finalitate. Pocăința este doar o etapă în lungul drum al dobândirii mântuirii. Țelul este dobândirea mântuirii personale, roadă a pocăinței, a lucrării harului în om, a conlucrării omului cu harul, a săvârșirii faptelor bune prin credința lucrătoare prin iubire. Starea de păcătoșenie este adesea asemănată cu o stare de beție sau cu un somn de moarte. Păcătuirea este adesea „ostenirea cu mâncări și cu băuturi“. Îndreptarea, prin credință, har și fapte bune, crescută pe temelia pocăinței este „primirea cu trezvie a cinstitului pahar al Domnului, cel de lacrimi curățitor“.

Acest pahar se gustă „la masa nevoinței“, căci el poartă spre buzele păcătoase „vinul nestricăciunii“; acesta este neîmbătător, căci este sângele Domnului, izvorât din via - Hristos, care adapă toată lumea. Pentru a gusta din vinul mântuirii însă, trebuie curățate gura și limba și celelalte mădulare cu „mustul umilinței celei adevărate“, care alungă „beția păcatelor“ și care îndeamnă „la a posti de la plăceri“⁵⁵.

Sinteza acestei minunate imagini a deșteptării euharistice din beția căderii este Axionul din Joia Mare: „Din ospățul Stăpânului și din masa cea nemuritoare, veniți, credincioșilor, la loc înalt, cu gânduri înalte, să ne îndulcim...“. Creștinul este ridicat de la masa demonilor și invitat la cina mistică, împreună cu Hristos, luând „dumnezeiesc pahar de umilință“,

Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1994, p. 649.

58. Icos, Utrenia de joi, Săptămâna a V-a a Postului Mare, p. 422.

lepădând beția patimilor și învrednicindu-se de „*mângâierea ce va să fie*“.

Îndreptarea ca iertare

Afluxul de penitenți la scaunul spovedaniei, în Postul cel Mare, demonstrează că grăirea Triodului nu sună în deșert. Conștientizând păcatul, trăind drama îndepărtării de Dumnezeu, a însingurării, a omului obsedat de propriile-i păcate, penitentul dorește iertarea: „*Vai mie, suflete... grăbește, pocăiește-te, împacă-te cu Hristos*“⁵⁶. Nădejtile de îndreptare și iertare sunt mari. Dacă păcătoasa, care a turnat mirul din alabastru și lacrimile din ochi - „*ca niște mir*“ - pe trupul Domnului a dobândit iertarea, orice păcătos poate cere Domnului să primească iertare. Mai ales că postul aduce darul pocăinței celei dumnezeiești, care „*s-a arătat mântuire celor ce petrec în nevoințele și în luptele sudorilor și ostenelilor ei*“ (ale pocăinței, n.n.). Sfinții inmografi arată că întotdeauna, când Domnul este invocat, El dă iertarea Lui celor care cer cu pocăință.

Îndreptarea ca tămăduire

Păcatul pricinuieste răni multe sufletului. Imaginea aici pierde din caracterul metaforic și devine profund mistică, pentru că atunci când sunt smulse dinlăuntrul lui virtuțile, darurile și luminile cu care a fost împodobit sufletul, rămân zdrobirile durerii și ale deznădejdi. Paraclisul Maicii Domnului ne arată că „*pentru păcatele mele cele multe mi se îmbolnăvește trupul meu și slăbește sufletul meu*“⁵⁷. Boala pricinuită de păcat se tămăduiește prin pocăință, har, credință, fapte bune. Inmografia pleacă de la imaginea omului căzut între tâlhari: tâlharii jefuiesc mintea omului și îl lasă mai mult mort decât viu, cu rănilor păcatelor deschise de biciuirile patimilor. Omul este sfâșiat de păcat: are „*răni și bube și patimi și mușcăturile cele din păcat*“. Cunoaște, în această stare de descompunere, „*putrejunea smeritului suflet*“. Nădejdea de tămăduire este însă îndreptățită, căci „*cămara cea de vindecare a lui Hristos (este) deschisă*“⁵⁸. Inmograful ține să precizeze că sufletul păcătos cel bolnav nu poate să fie tămăduit „*de niciunul dintre cuvioși*“, căci este pe jumătate mort și are „*prea scurt rest de viață*“. Imaginea teologică

59. Stihiră, cântarea a IX-a (la Tricântare), luni Săptămâna a II-a a Postului Mare, p. 219.

60. Stihiră, cântarea a VIII, Canonul Sfântului Andrei Criteanul, p. 164.

61. Vezi sedea, la Utrenie, joi, Săptămâna Floriilor, p. 496.

62. Sedea, Utrenia de luni, Săptămâna a II-a a Postului Mare, p. 216.

„Hristos - Viața“ (Ioan 14,6) este, așadar, foarte clar exprimată.

Terapia vine de la Hristos, singurul tămăduitor. Omul strigă spre El: „*dăruiește ape de tămăduiri ticălosului și nenorocitului meu suflet*“ sau „*trimite-mi picătura milei Tale, mie, celui neputincios și zdrobit, spală-mă de întinăciune, vindecă-mă de boală*“. Mântuitorul răspunde acestui strigăt disperat. El zice fiecărui păcătos, ca și leprosului, cu glasul Său cel sfânt: „*Voiesc! Curățește-te!*“⁵⁹. Din iconomia Sa pentru fiecare, Domnul toarnă peste răni „*doctorie vindecătoare și untdelemn și vin*“⁶⁰. Omul se îndreaptă. I se vindecă „*degrab*“ „*patimile sufletului, cele cu multe dureri*“, dar și bolile trupului, își „*îndreptează rătăcirea minții*“, se „*umple de liniștea gândului*“ și capătă „*darul rugăciunii curate*“⁶¹.

Îndreptarea ca înviere

Aspectul cel mai dur al păcatului, consecința cea mai dezastruoasă pentru firea umană este însă moartea. „Plata păcatului este moartea“, învață Sfântul Apostol Pavel (Romani 6, 23). Îndreptarea omului este însă văzută în Triod (și) ca o înviere „*Cel ce ai îndreptat căderea celor întâi zidiți, prin Patimă și prin Cruce, îndreptează-mă...*“. Moartea Domnului înseamnă viața noastră. Învierea Domnului ne oferă darul viețuirii cu El, în veșnicie. Sufletul cel omorât de păcate „*prin rodul călcării de poruncă, este înviat de Hristos, atunci când omul se nevoiește cu Post adevărat și pocăință*“⁶². Acest text subliniază perfect aspectul sinergic al îndreptării; credincioșii cer umilință și izbăvire de rele și dobândesc învierea sufletului cel omorât de păcat. În alt loc se arată că păcatul, deși capătă forme strălucitoare și îmbietoare - textul grăiește de „*dulcețile patimilor celor omorâtoare*“ - învierea se face prin osteneala postului „celui de viață aducător“.

Al treilea element al acestei relații este contemplarea crucii Domnului „*cea pururea fericită*“, pentru care ne rugăm: „*Dăruiește, Mântuitorule, tuturor, bucuria mântuirii Tale prin pocăință, dându-ne să vedem Învierea Ta...*“. Contemplarea Patimii Domnului duce la trăirea Învierii cu El. Lumina este mai prețuită atunci când ai cunoscut întunericul, iar viața este cu

63. A se vedea la pr. prof. dr. Ene Braniște, în *op. cit.*, capitolul „*Imnografi și melozi (poeți bisericești). Valoarea doctrinară (catehetică) și literară (poetică) a imnurilor bisericești ortodoxe*“, p. 328 -336.

64. Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *op. cit.*, p. 15.

65. Pr. conf. dr. Viorel Sava, „*În Biserica slavei Tale*“ (*Studii de teologie și de spiri-*

atât mai strălucitoare când ai cunoscut moartea. Triodul este o pledoarie pentru luminarea celor întunecați și pentru învierea păcătoșilor, din moartea păcatului.

Concluzii

În lumea excesiv de pragmatică în care trăim s-ar putea pune întrebarea „La ce bun tratarea unei astfel de teme astăzi, acum, aici, așa?“. Răspunsurile sunt multiple la astfel de ispititoare chestionare. Mai întâi innografia ne proiectează cu multe secole înainte, în perioada în care Biserica, lovită de agresiunile ereziilor, a fost nevoită să își cristalizeze învățătura și să își consolideze poziția în societatea politeistă, decadentă, de atunci. Cu aceleași probleme se confruntă Biserica și astăzi. Vechile erezii au reînviat și se regăsesc în doctrinele diferitor denominațiuni creștine, mișcări neoprotestante sau fenomene neo-religioase. Aceeași poziție fermă trebuie să adopte Biserica și astăzi, pentru a-și apăra învățătura de credință și curăția mesajului Evangheliei. De aceea teologia clasică vorbește nu doar de aspectul doxologic al innografiei, ci și de valoarea ei doctrinară și catehetică⁶³.

În al doilea rând, este necesară revenirea la valorile morale clasice, pe care le propun aceste texte vechi, dar și noi, totodată, prin mesajul lor mereu proaspăt. Chiar dacă astăzi se vorbește despre „era post-creștină“, în care omul modern este relaționat de semenul său prin simple punți etice, iar sensul și finalitatea existenței îl constituie consumul, consumismul, Biserica vine cu soluția morală perenă. Nimic prohibitiv, nimic forțat, ci totul apelează la conștiință și accesează libertatea omului, oferindu-le prilej de a se manifesta plener, salutar. Soluția morală ce reiese din innografia Triodului este, fără îndoială, viabilă și acum și în cealaltă parte a istoriei ce va veni, deoarece omul trebuie să evolueze, „*procesul de pocăință trebuie să aducă înnoirea și transfigurarea ființei noastre și începutul desăvârșirii*“.⁶⁴ Aceasta este frumusețea și acesta este miracolul: transformarea neconținută a omului, spre asemănarea cu Hristos.

În al treilea rând, lumea în care trăim a schimbat percepția asupra a tot ceea ce a verificat istoria ca fiind normă estetică. Astăzi se vorbește despre

tualitate liturgică), Editura Erola, Iași, 2003, p. 256, vol. I.

o „estetică a urâtului“ și se profesează toate formele de antifrumusețe. S-au inversat valorile și principiile axiologice, se promovează diabolicul, disproporția, asimetria, nonvaloarea, kitschul. Triodul propune omului modern revenirea la frumusețea clasică, frumusețea umană ce izvorăște din frumusețea divină, frumusețea omului ce dorește desăvârșirea, după modelul Hristos. Pleiada de inmografi care a adăugat în tezaurul spiritual al Bisericii frumuseți poetice de negrăit, adevărate opere literare ale creștinătății, invită omul de astăzi la reconsiderare, la redescoperirea valorilor, a frumuseții autentice, a acelei frumuseți „care va mântui lumea“, după remarca lui Dostoievski.

Adăugăm la acestea argumentul duhovnicesc. Oricât de prăbușit ar fi omul, rămân în el aspirațiile. Speranța nu moare niciodată și acest lucru îl afirmă viguros Sfinții inmografi ai Triodului. Creștinul intră în Post cu balastul și cu acumulările sale sufletești, cel mai adesea păcătoase, și se nevoiește a primi, numai curățat, Învierea Domnului, „*praznicul praznicelor și sărbătoarea sărbătorilor*“. „*Începutul Triodului ne arată unde ne aflăm, sfârșitul Triodului ne arată unde trebuie să fim. Începutul Triodului ne arată ce suntem, sfârșitul Triodului ne arată ce trebuie să devenim. Începutul Triodului arată răutatea noastră, sfârșitul Triodului arată bunătatea și iertarea lui Dumnezeu*“⁶⁵. Triodul este, așadar, o șansă, o soluție, un dar!

Ipostazele pocăinței, modelele ce ni se oferă, sensurile îndreptării, toate prinse într-o minunată întocmire inmologică, cu teme teologice de mare forță îmbie la a redescoperi Triodul. Pentru orice creștin, calea Triodului va fi, într-o primă perspectivă, un moment de severă introspecție și de auto-evaluare, un prilej de a lupta mai mult cu sinele, cu lumea și cu sugestiile și ispitele ce vin de la diavol și, mult mai important, un dar, acela al convorbirii și întâlnirii cu Sfinții nevoitori, cu Maica Domnului și cu Domnul Hristos.